

Donder over Gent

Het waren woelige jaren, de jaren dertig van de vorige eeuw, hom als jonge kerel op te groeien. Oscar Capriot maakte het allemaal mee: de bittere crisisjaren en nu de opkomst van het nationaal socialisme. Hij staarde zich blind op het machtsvertoon. Oscar had dan ook geen seconde getwijfeld om zich als jonge knaap lid te maken van het Vlaamsch Nationalistisch Verbond.

De grootte van de zaal gaf de woorden het volume van een vlammeende grootspraak. Het Gentse Kuipke met zijn koloniale verleden kreunde onder de lege leuzen. Het gebrek aan repliek ontredde het. Op het podium ging de voorzitter onverstoort door met zijn simplistische retoriek. 'Dit is ons land! Elke Jood is gezien', deed hij de zaal op haar grondvesten daveren. 'Weg ermee, weg ermeel' scandeerde de volle zaal.

Als een kat, schijnbaar ingeslapen aan een muizennest, had Oscar Capriot op dit moment gewacht. Tactisch had hij snel toenadering gezocht bij deze nieuwe partij. Het gedachtegoed was hem genegen, maar daar ging het hem niet om. Oscar zou een plaats bemachtigen in de politieke elite. Hij had een plan. Hij had altijd een plan, met maar één doel: geld verdienen. Een stoeltje in het politieke circus was een vrijgeleide om zijn toekomst te verzekeren. Behendig had hij zich in de partij gemanoeuvreed, zonder op te vallen. Oscar Capriot had de gave nooit zelf iets te vragen, maar de omstandigheden te

scheppen waardoor de anderen hem vroegen. Nu België door het Duitse leger onder de voet was gelopen, was het moment gekomen. Met hem zag de voorzitter zijn dromen waarheid worden: 'Jij kan een massa toespreken. Met jou kunnen we ons programma realiseren!'

Dat was Oscars zorg niet. Als de nazi's zich bezighielden met de Joden, lag de financiële wereld voor hem open. En dat was wat telde. De voorzitter had zijn bod verhoogd: 'Oscar, als je daar van voor op dat podium staat, sta je tussen de mannen die vandaag de plak zwaaien. Ik probeer je in het bestuur binnen te krijgen.' Maar Capriot had vriendelijk bedankt. 'Daar ben ik niet zo geschikt voor. Ik had eerder gedacht aan de Gestapo.'

In zijn naïviteit had de voorzitter dit een heel mooi gebaar gevonden. Andermaal had Capriot zijn doel bereikt zonder mensen tegen de haren in te strijken. In het toilet grijnsde hij naar zijn eigen spiegelbeeld. Als een gladde aal had hij zijn positie verworven en nu zou hij gaan oogsten. Met de partij in zijn binnenzak en werkzaam bij de Gestapo, de meest gevreesde van allemaal, zou hij zijn pas opgerichte makelaarskantoortje groot maken. Hij kwam ogen tekort voor alle D-Marken die hem dat zou opleveren.

Nu was het zijn moment. De zaal ging helemaal uit de bol. Niet dat dat zo moeilijk was, veel kritische massa was er niet aanwezig. 'De man die Gent zal zuiveren van het Joodse kwaad' echode zeven keer door de waanzinnige zaal. Het daverende applaus deed de menoure, de Joodse kandelaar, in de huiskamers daveren.

Het kostte Oscar weinig moeite om de massa te geven wat ze wilden. Alles wat kon misgaan, was de fout van de Joden. De retoriek van 'zij' en 'wij' ging er altijd in als gesneden brood. Toen Oscar Capriot het podium verliet, werd de zaal wild. Hij was andermaal een stap dichterbij zijn doel, en dat alleen telde. Dat er die avond rellen uitbraken, met als pijn-

lijke apotheose een uitgebrande Joodse kruidenierszaak waarin een gezin het leven liet, raakte zijn op geld beluste geweten niet.

Dankzij zijn talenkennis werd hij burgermedewerker bij de Sipo op de Krijgslaan en werd hij betrokken bij zowat alle verhoren. Eerst was Oscar stille getuige van de bloedige ondervragingen in de kelder, maar aan het einde van het oorlogsjaar '43 deden de Duitsers steeds meer een beroep op binnenlandse krachten. Oscar Capriot onderscheidde zich door zijn ijver. Niemand van zijn landgenoten was zo fanatiek als hij. Het leverde hem de bijnaam 'den Duits' op.

In de zomer van '44 werd de officier van de Sipo in Gent naar Berlijn gehaald. In zijn plaats kwam Hans Visschers, een vijftiger, een intellectueel, gematigd, te gematigd voor een organisatie als de Gestapo. Voor het veldwerk paste hij, het afdwingen van bekentenissen was al helemaal zijn ding niet. Hij voerde zijn taak uit met de minste inmenging van zijn kant. Daardoor kreeg Oscar Capriot de leiding en dat zouden ze zich in Gent nog lang herinneren. Capriot bouwde zijn machtsbasis op in de financiële wereld, onder de kepie van de Gestapo. Hij besepte heel goed dat hij zijn positie te danken had aan de Duitsers en daarom zou hij alles doen om hen in het zadel te houden.

Na tal van acties viel hij in juli '44 binnen op een boerderij in Afsnee. Maurice Lalemant werd gearresteerd omdat hij onderdak gaf aan twee Amerikaanse piloten. Capriot behandelde Lalemant zo zwaar, dat de brave man de kelder op de Krijgslaan horizontaal verliet. Visschers riep Capriot op het matje, maar dat was water op een gladde aal.

Oscar had er lucht van gekregen dat er zich in de Papegaaistraat een Joods gezin schuilhield. De razzia had niks opgeleverd, maar 'den Duits' gaf niet op. Nu de geallieerden in Normandië

waren geland, had het Derde Rijk een houdbaarheidsdatum. Capriot wou met een succes afsluiten en daarvoor haalde hij het slechtste uit zichzelf. Hij ging elk huis binnen en legde de bewoners op de rooster. Als een sluwe kat dreef hij de spanning op tot de zenuwen van Bertrand Barbier het begaven. Capriot zag het zweet op zijn voorhoofd parelen als bubbels in champagne.

‘Waarom zou je die parasieten beschermen, Bertrand? Jij weet waar ze zitten hé?’

Bertrand zat in een klein holletje en zag de grote Gestapokat steeds dichterbij hem afkomen. Hij schudde van nee.

‘Bertrand, man toch,’ zei Capriot geslepen, ‘je wilt toch niet dat ik je vrouw moet folteren?’ In één beweging sloeg hij haar loeihard met zijn lederen Gestapo-handschoenen in het gezicht. Barbier probeerde zich sterk te houden.

Capriot richtte zich tot zijn handlangers: ‘Deze hier gaat ons niks zeggen. Laad al de vrouwen van de straat op de vrachtwagen. We krijgen ze wel aan de praat, hoe lang het ook duurt. We breken ze!’ Hij stond achter Bertrand en fluisterde hem in het oor: ‘Jij gaat hier geen vrienden mee maken, hé jongen.’

Bertrand bleef voor zich uit staren. Niet dat hij zich stoer hield, hij wist het gewoon niet meer. Hij woog de menselijke tol af: zijn vrouw samen met alle buurvrouwen tegenover een Joods gezin. Het was voor een eenvoudige man als hij een onmogelijk dilemma.

Het enerveerde Capriot. ‘Luister goed, ik ga je een zakelijk voorstel doen: als je mij zegt in welk huis ze zitten, zorg ik ervoor dat jij de nieuwe eigenaar wordt.’ Hij keek hem scherp aan. ‘Ik doe maar één keer dit voorstel.’

Bertrand zag de balans doorslaan. Hij had alles verloren in de oorlog. ‘Nummer veertien’, antwoordde hij verslagen. Capriot sprong op als bij een beslissend doelpunt. Hij had gescoord.

Met veel vertoon sleurde Capriot Bertrand Barbier naar

buiten. Vanaf de vrachtwagen joelden de vrouwen hem uit, tegen beter weten in. Capriot genoot ervan als Bertrand gelaten het huis nummer veertien aanwees. Een klein leger volgde de aangewezen richting. Eerst werd de familie Van de Velde naar buiten gedreven: vader, moeder en een klein meisje dat haar pop dicht tegen zich aangedrukt hield als laatste strohalm. Daarna kwam het Joodse gezin: een grootmoeder, de ouders en vier kinderen. Ze werden allemaal te kijk gezet, op hun knieën. Vervolgens werden de vijanden van Het Rijk op de vrachtwagen gedreven. Capriot stapte met grote tred op Bertrand af. 'Hier vriend, de sleutel van het huis van de verraders. Het ga je goed. Heil Hitler!' Hij riep zo luid dat iedereen in de straat elk woord duidelijk had verstaan. Met veel machtsvertoon lieten ze de straat verweesd achter.

Eerst hing er een ondragelijke stilte. De wind hield zijn adem in. De wereld in de Papegaaistraat stond stil, om langzaam tot het besef te komen, zijn wonden te likken. De stille tranen gingen over in een schurend gehuil, dat aanzwol tot schreeuwende hartenpijn. Iemand riep: 'Gij vuile verrader!' Die ernaast deed mee en riep: 'Rat!' De volgende schreeuwde nog iets veel lelijkers. Als grote helden verwensten ze Bertrand terwijl die beschutting zocht in zijn huis. Het duurde niet lang voor iemand de eerste steen wierp. De volksmeute bekogelde het huis met alles wat ze vast kregen. Het koelde ... langzaam. Bertrand en zijn gezin werden wakker in de haatstraat, in een huis met kapotte ramen en een groot hakenkruis op de poort. Dat hij door zijn verraad had belet dat alle vrouwen werden opgepakt, wou niemand geweten hebben. Volkswuede houdt de dingen liever simpel.

Donder over Afsnee

Het gehucht Afsnee, neergevlid in een bocht van de Leie, te afgelegen voor de vooruitgang, ontwaakte onder een stralende zon. Voorbij het middeleeuwse kerkje, rechts het veld in, waar niemand kwam die er niet moest zijn, woonden ze, de gebroeders Lalemant. Het kleine boerderijtje verborg zich tussen het koren. Het zag er idyllisch uit, maar de realiteit was rauw. Net voor de oorlog was vader Lalemant zijn vrouw gevolgd naar wat de pastoor vurig het paradijs had genoemd. Enkel het sobere graf getuigde dat het koppel hier geleefd had en nu vertrokken was, begeleid door de engelen, zoals dat heet. De jongste, Maurice, had het kleine boerderijtje nooit verlaten. Voor hem was dit de wereld. Zijn oudere broer Alfred was het water overgestoken, tot in Drongen, waar hij les volgde in de abdij. Daar leerde hij Latijn, talen, kunst, muziek, maar onvoldoende om zijn honger naar kennis te stillen. De schok was des te groter toen hij na jaren in deze geborgen wereld weer de Leie overstak, om zijn vader te begraven en zijn broer bij te staan op de boerderij. Het eentonige boerenwerk frustreerde hem. Het dorp, de mensen simpel, bang voor God en de duivel, konden hem niet boeien. Hij zonderde zich af. De boerenmensen hadden geen boodschap aan kunst en cultuur. Voor hen was Alfred een zonderling.

De oorlog had Afsnee bereikt in de gestalte van een opgeblazen Wehrmachtsergant. Hij stond op de dubbele dorpel van het eenvoudige gemeentehuis zijn boodschap te tieren.

De dorpsmensen verstijfden. De dikke Duitser had nu ook wel kunnen weten dat de kennis van de taal van Goethe hier in de velden niet weelderig tierde. Het was Alfred die plots de woorden in gekende klanken omzette: ‘Opdat het Duitse leger ieders veiligheid zou kunnen garanderen, moeten wij een deel van ons vee en oogst afstaan.’

‘Wablief,’ riep Tjepe Delbaere, ‘dan schijt ik er nog liever op! Dat crapuul!’

Aangemoedigd jouwden de boeren erop los. Tjepe had een voor hem fatale fout gemaakt. De sergeant kon geen groot intellect verweten worden, maar schijt en *scheisse* hebben nu eenmaal dezelfde stamvorm. Zijn ogen schoten vuur, zijn mond spuugde scherpe orders. Drie soldaten sleurden Tjepe mee achter de kerk. Drie harde knallen weerklonken, gevolgd door een doffe plons in de Leie. De stilte die volgde, werd verscheurd door het gehuil van Maria Delbaere, maar de sergeant tierde erbovenuit. Alfred Lalemant vertaalde gelaten: ‘Ze gaan van boerderij tot boerderij en ... je zou beter doen wat ze vragen’, vatte Alfred de dreigementen samen.

Zo begon de Tweede Wereldoorlog in Afsnee. De Duitsers roofden meer dan de helft van het dorp leeg. De boeren bleven wanhopig achter. Het leven was hier al niet gemakkelijk. Ook onder het kleine dak van de gebroeders Lalemant was de verslagenheid groot. Terwijl ieder zich in zelfbeklag wendte, zocht Alfred naar een uitweg. Hij had voldoende gelezen om te kunnen inschatten wat er kon gebeuren. Alfred gaf zijn broer het advies konijnen te kweken. Dat ging snel en eenvoudig. En graan te telen voor het Duitse leger, zo zouden ze hem gerust laten. In de bocht van de Leie zouden ze bonen planten. Zelf zou hij naar de stad trekken. Met zijn talenkennis hoopte hij er een job te vinden. Hij werd aanvaard op de commandatuur en al snel kon hij goede relaties opbouwen met sommige Duitse bevelhebbers. Vooral Hans Visschers